

O náboženských pomeroch v obci Kľušov

(Stručný historický prehľad)

Náboženský život je jednou z najdôležitejších oblastí života našej obce už od jej počiatkov. Nakoniec i prvá správa o nej z roku 1332 súvisí s cirkevnou organizáciou. Aj v Kľušove, ktorý bol už začiatkom 14. storočia sídlom fary, sa v spomenutom roku vybrali pápežské desiatky na obranu Svätej zeme. Obec sa vtedy nazývala Senvalt (Schönwald), pôsobil v nej farár Gothard a platil ako pápežskú daň 8 grošov. Okrem neho sa v zachovanom súpise objavil aj farár František z Janoviec (Belcella), ktorý zaplatil až 12 grošov, ale nezachoval sa tam údaj o Kobylách, jednej z najstarších obcí regiónu, kde v tom čase však tiež musela byť fara. V Kobylách totiž už okolo roku 1325 stál murovaný kostol zasvätený Panne Márii.

Tieto informácie o vtedajšej najstaršej cirkevnej organizácii sú pre naše obce veľmi vzácne najmä v kontexte toho, že z toho istého prameňa pochádza aj informácia o prvých po mene známych farároch – Jánovi a Henrichovi – v kráľovskom meste Bardejove.

Existencia fary v Kľušove bola podmienená stavbou kostola a teda v čase vyberania pápežských desiatok tu už musel stáť kostol. V roku 1355 šľachtic Mikuláš z Perína (Perényi) urobil vyhlásenie, že na kobylskom panstve v roku 1325 bola aj obec Kľušov s dreveným kostolom. Na tomto základe by sme mohli prvú správu o Kľušove posunúť dokonca už na tento rok.

Podľa ústneho podania bol drevený kostol v Kľušove, podobne ako dodnes existujúci kostol v Hervartove, postavený z tisového dreva, ktoré bolo vyťažené možno v tej istej lokalite (hon Tisovec medzi Kľušovom a Hervartovom).

Kostol zasvätený sv. Martinovi z Tours mohol byť postavený už na začiatku 14. storočia a stál na nižnom konci obce na tzv. Kostolnej lúke, v priestore dnešného areálu Obecného úradu a rodinného domu rodiny Matejovej. Dokazuje to nielen názov Kostolná lúka, ale predovšetkým existencia pohrebiska, ktoré v starších časoch bývalo výlučne pri kostoloch. Ľudské kosti a kované klince, ktoré sa tu našli v roku 1962 pri výstavbe budovy Obecného úradu, potvrdzujú tak aj existenciu najstaršieho obecného cintorína.

Fara v Kľušove (a v Janovciach) zanikla zrejme už v priebehu 15. storočia. V zachovaných archívnych prameňoch z tohto obdobia sa totiž spomína výlučne iba kobylská fara a mená niektorých tamojších farárov, ktorí boli členmi Bratstva farárov z okolia Bardejova a viacerých náboženských bratstiev v tomto meste. Prvým po mene známym farárom v obci Kobylky bol Jakub, spomínaný v roku 1426. V Šarišskom múzeu v Bardejove sa z tohto predreformačného obdobia zachovala drobná, ale významná pamiatka – gotický kalich z pozláteného striebra, ktorý sa používal vo vtedajšom farskom kostole v Kobylách. Na jeho podstavci zdobenom štylizovanou rastlinnou ornamentikou je vyrytý nápis: *Lofaluensis E. 1514*. Prsteň v strednej časti kalicha zdobí šesť gotických majuskulových písmen.

Nemali by sme zabudnúť pripomenúť, že dnes už neexistujúci drevený kostol v Kľušove sa dostal aj do literatúry, keď ho vo svojom historickom románe Bratrstvo

spomenul aj slávny český spisovateľ Alois Jirásek. Keď opisoval boje českých bratříkov so žoldnieri mesta Bardejova, načrtol aj výjav s hlavným hrdinom románu, ktorého po ťažkom zranení v boji na Zábave previezli na priestranstvo k drevenému kostolu v Kľušove a tam ho ošetrovali.

V prvej polovici 16. storočia výrazne zasiahol do náboženských pomerov v obci nástup reformácie. Kobyly i Kľušov boli v tom čase poddanskými obcami Bardejova a tam, v nemeckom meštianskom prostredí, sa nové učenie Martina Luthera presadilo už v dvadsiatych rokoch 16. storočia. V duchu vtedy platnej zásady: „*Cuius regio, eius religio*“ (Čie územie, toho náboženstvo), musela obec v otázke vierovyznania nasledovať svojho feudálneho pána. V Kobylách bola zriadená evanjelická farnosť s filiálkou v Kľušove, ktorá podliehala pod cirkevný dozor farára mesta Bardejova. Ten svoju právomoc vykonával najmä prostredníctvom vizitácií.

Koncom 16. storočia pôsobil v našich obciach ako slovenský kazateľ Matúš Příhoda z Krapkovic v Hornom Sliezsku. V roku 1600 odišiel z Kobyl do Bardejova, kde účinkoval až do svojej smrti v apríli 1615. Ďalším podľa mena známym slovenským kazateľom, ktorý prešiel po svojom pôsobení v Kobylách do Bardejova, bol v roku 1710 Ján Crudi.

Obdobie bezprostredne po porážke Rákociho povstania (1711) bolo v celom Uhorsku v znamení víťazného nástupu protireformácie. Zápas medzi ňou a reformáciou bol už vtedy rozhodnutý aj v Bardejove, Kostol sv. Egídia prešiel definitívne do rúk katolíkov.

Jednou z posledných bášt evanjelikov v bardejovskom okolí však zostali Kobyly. V historickej literatúre sa dokonca uvádza, že 4. júna 1713 sa v obci uskutočnila synoda evanjelickej cirkvi, ktorá rokovala o aktuálnej náboženskej situácii. Zápisnica z nej je údajne uložená v archíve zemplínsko-šarišského seniorátu. Podľa zachovanej tradície posledný evanjelický farár odišiel z Kobyl do Hažlína.

Reformačné obdobie vo farnosti dokumentuje pieskovcová socha *Kristus v Getsemanskej záhrade*, ktorá bola do začiatku 18. storočia pravdepodobne súčasťou interiéru kobylského kostola. Pri jeho následných úpravách prestala slúžiť pôvodnému účelu a bola uložená v priestoroch fary. V osemdesiatych rokoch 20. storočia ju odkúpilo Šarišské múzeum a po reštaurovaní ju prezentuje vo svojich výstavných priestoroch v Bardejove.

Návrat do katolíckej Cirkvi sa uskutočnil na prelome 17. a 18. storočia, keď Kľušov i Kobyly prešli do držby katolíckeho šľachtického rodu Klobušických. Rímskokatolícka farnosť Kobyly bola obnovená v rokoch 1691 – 1701, definitívne v roku 1718.

V roku 1752 dal vtedajší miestny zemepán gróf Štefan Klobušický postaviť v Kľušove, na novom mieste v strede obce, murovaný neskorobarokový kostol, ktorý bol tiež zasvätený sv. Martinovi biskupovi. Nie je vylúčené ani to, že na stavbu kostola mohol prispieť aj František Klobušický, ktorý bol v rokoch 1751 – 1760 kaločským arcibiskupom.

Tento kostol bol už v roku 1874 dôkladne zreštaurovaný, ale už v roku 1886 pri požari obce vyhorel. Veriaci ho znova obnovili a čiastočne aj rozšírili. Ďalšia obnova kostola sa uskutočnila pri príležitosti 200. výročia jeho postavenia, v roku 1952.

Katolícke kanonické vizitácie prezrádzajú mená niektorých kňazov, ktorí v 18. storočí pôsobili na fare v Kobylách - Ján Kolbaj (1733), Andrej Alexovič (1749), Štefan Felix (1775). Iné zdroje uvádzajú, že v Kobylách účinkoval v rokoch 1753 – 1755 aj František Werbai a pred rokom 1790 Šebastián Augusztínyi. Osobitne však treba spomenúť kňaza Jozefa Kmetha, ktorý pochádzal z poddanskej rodiny zo Smoleníc na západnom Slovensku a po štúdiách v bratislavskom generálnom seminári odišiel do kňazskej služby vo vzdialenom Šariši. Správcom fary v Kobylách sa stal v roku 1793. Od roku 1795 bol členom *Slovenského učeného tovaríšstva* – prvej celoslovenskej kultúrnej ustanovizne, ktorej hlavným cieľom bolo šíriť osvetu medzi ľuďom vydávaním kníh v bernolákovskej slovenčine. Po odchode z Kobyl pôsobil na začiatku 19. storočia v Lenartove a v rokoch 1811 – 1822 aj v Richvalde a jeho filiálkach v Hervartove, Šibe, Bogliarke, Krivom, Krížoch a Kružľove. Svojou činnosťou prispel k pozdvihnutiu národného povedomia tunajších Slovákov.

V roku 1813 bola v miestnej časti obce na Kľušovskej Zábave postavená Kaplnka sv. Vendelína. Omše sa v nej slúžili prakticky iba vo výročný deň, na sviatok patróna kaplnky. Existovala do roku 1924, kedy bola nahradená súčasným kostolíkom Nanebovzatia Panny Márie.

Od začiatku 19. storočia až dodnes účinkovalo na fare v Kobylách 31 kňazov a traja z nich – Arnold Kossuth (1866 – 1879), František Novák (1902) a Jozef Kubik (1928 – 1931) – sú v Kobylách aj pochovaní. V Kľušove sa hroby kňazov nezachovali, ale svoj pamätník tu má iný služobník Cirkvi. Mramorový kríž s nápisom v maďarčine je pozostatkom hrobu dlhoročného učiteľa a kantora-organistu Františka Mateja, ktorý zomrel v roku 1900 po štyridsiatich rokoch služby v škole a Cirkvi. Pomník sa nachádzal v minulosti blízko vchodu Kostola sv. Martina a po jeho zbúraní zostal zachovaný v kostolnom parku.

V období po februári 1948 v Československu dochádza k zmene vládneho režimu a táto skutočnosť citelne zasiahla vzťah štátu a cirkvi. Kňazi a rehoľníci boli označovaní za osoby nežiaduce a ich činnosť označovaná ako protištátna. Mnohí boli postavení mimo pastoračnú činnosť a na určitý čas sa ocitli vo väzení, kde boli zaradení do Pomocných technických práporov (PTP).

Zasiahlo to aj niektorých kňazov, ktorí pôsobili v našej farnosti. Starší veriaci majú v živej pamäti udalosti, ktoré ťažko okúsil Ján Macko Družbacký (1911 – 2001). Ďalším vyšetrovaným a následne zaisteným bol aj ThDr. Jozef Machala (1911 – 1991) a veriaci vo farnosti sa vtedy obávali, že sviatky Veľkej noci budú bez vysluhovania obradov a sv. omše. Štátnou mocou prenasledovaní boli aj kňazi: Florián Kofrit, Alojz Kravjansky a Jozef Juhás.

Politický „odmäk“ v roku 1968 využili Kľušovčania na výstavbu nového kostola. Starý Kostol sv. Martina, ktorý slúžil veriacim 220 rokov až do posviacky nového kostola, už nevyhovoval ani liturgicky, ani priestorovo. A tak za pôsobenia Dr. Jozefa Machalu v kobylskej farnosti vznikla myšlienka stavby nového chrámu a v súvislosti s 1100. výročím smrti slovanského apoštola svätého Konštantína-Cyrila v roku 1969 prišiel podnet zasvätiť ho našim národným patrónom sv. Cyrilovi a Metodovi. Slávnostná posviacka základného kameňa stavby sa uskutočnila 12. júla 1970 a jeho posviacka sa aj vďaka obetavosti veriacich

a kobylského farára Jozefa Juhása mohla konať už 9. júla 1972. Vyslúžilý Kostol sv. Martina bol v roku 1974 zbúraný a na jeho mieste je dnes kostolný park.

V roku 2002 bola v Kľušove ukončená rozsiahla rekonštrukcia Kostola sv. Cyrila a Metoda, ktorá vyvrcholila slávnosťou jeho konsekrácie. Ako spomienka na túto udalosť vznikla v obci tradícia organizovania Dňa obce.

Stavbou svojho tretieho kostola sa veriaci filiálnej obce Kľušov prihlásili k cyrilometodskému dedičstvu a vo svätyni ich kostola im to neustále pripomína aj nápis: DEDIČSTVO OTCOV ZACHOVAJ NÁM PANE. Nápis v predsieni chrámu zase konštatuje, že „to bola láska k Pánu Bohu“, ktorá umožnila postaviť tento chrám. Táto láska v minulosti priniesla i ďalšie ovocie v podobe povolania do kňazskej služby piatich kľušovských rodákov a piatich rehoľných sestier. A všetci veríme, že táto láska k Bohu pretrvá i do budúcnosti.

PhDr. František Gutek